

УДК 330.131.7:637.13

РУДА Т.П., канд. екон. наук

Національний університет «Львівська політехніка»

tanya.ruda@gmail.com

ЗАБОЛОТНИЙ В.С., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

zabolotnys120485@gmail.com

ХОМОВИЙ С.М., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

2serik2@mail.ru

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «РИЗИК»

Розглянуто теоретичні розробки класичної та неокласичної теорії щодо підприємницького ризику. Проаналізовано трактування зазначеної категорії. Охарактеризовано ситуацію ризику, як ситуацію відносної невизначеності, в якій настання події ймовірно може бути визначено. Ризик був розглянутий з точки зору його сутності з виділенням таких основних елементів як можливість відхилення від передбачуваної цілі; імовірність досягнення очікуваного результату; можливість матеріальних та інших втрат, пов'язаних зі здійсненням вибраної в умовах невизначеності альтернативи. Зроблено висновок про існування ризиків, що є унікальними для кожного конкретного підприємства.

Ключові слова: ризик, історія дослідження ризику, види ризиків, класифікація ризиків, елементи ризиків.

Постановка проблеми. Виробничо-господарська діяльність підприємств в умовах ринкової системи має деяку частку невизначеності, ризику. Ця невизначеність пояснюється в першу чергу тим, що економічна ситуація піддана випадковим впливам як об'єктивного (інфляція, зростання цін, падіння рівня життя населення), так і суб'єктивного характеру. Виникає неясність і невпевненість в отриманні очікуваного кінцевого результату, а, отже, зростає ризик, тобто небезпека невдачі, непередбачених втрат.

Будь-яка система у процесі свого розвитку проходить ряд стадій – народження, зростання, зрілість і старість. Природно, що на кожній стадії життєвого циклу системи існує певна частка ризику в здійсненні основної діяльності, яка залежить від багатьох параметрів технічних, соціальних, політичних і т. д., і, зокрема, існує певний зв'язок ризику з поточною стадією життєвого циклу системи. Основними факторами ризику є невизначеність різної природи, властиві об'єкту управління і зовнішніх умов, що робить істотний вплив на цей об'єкт, а також суб'єктивні мотивації і реакції особи, що приймає рішення.

В умовах ринку будь-яке підприємство завдяки економічній свободі має значні можливості для власного розвитку й удосконалення. Однак у процесі своєї діяльності підприємство неминуче зіштовхується із незапланованими або непередбачуваними подіями, на які необхідно адекватно реагувати, щоб уникнути збитків. Очевидно, що процес прийняття рішень на всіх рівнях управління відбувається із урахуванням невизначеності й ризику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні та практичні аспекти дослідження сутності ризиків, їх причини та класифікацію висвітлили у своїх працях Дж. Кейнс, А. Маршалл, Ю. Шумпетер, Ю. Брігхем, С. Хьюс та ін. Вагомий внесок у розвиток вітчизняної ризикології зробили Ю. Білик, В. Вітлінський, М. Войнаренко, І. Бланк, В. Гранатуров, С. Ілляшенко, Н. Подольчак, В. Черкасов, П. Верченко, О. Ястремський та ін.

Однак, незважаючи на безперечну значущість проведених досліджень, на сучасному етапі залишаються невивченими специфічні теоретико-методичні питання управління ризиками підприємств внаслідок відсутності єдиної наукової думки щодо методів управління ризиками, а існуючий інструментарій не дозволяє повністю вирішити цю проблему.

Метою дослідження була розробка теоретичних, методологічних положень щодо трактування поняття «ризик».

Матеріал і методика дослідження. У процесі дослідження використано такі методи наукового пізнання: логіко-аналітичні методи, зокрема прийоми аналогії та порівняння, індукції

та дедукції, наукової абстракції – для теоретичного узагальнення, уточнення понятійного апарату з проблеми, формулювання висновків.

Основні результати дослідження. У вітчизняній та зарубіжній літературі існують різні думки щодо сутності ризику. Це пояснюється складністю та багатогранністю цього феномену, яким часто обґрунтовують виникнення різних економічних явищ, а також відсутністю заходів, які б стимулювали використання ризику у господарській та управлінській діяльності.

Відомо, що в економічній теорії проблема ризику тривалий період часу ігнорувалася. Так, питання забезпечення ефективного використання обмежених ресурсів в економіці досліджувалося без урахування фактора ризику, який у теоретичних дослідженнях просто залишався без уваги, хоча категорія «ризик» зустрічається у наукових працях представників ранньої класичної політекономії – Д. Рікардо, А. Сміта, Дж. Мілля. На думку представників цієї школи, прибуток має включати винагороду за ризик. Однак, визнаючи це, вони трактують ризик як математичне очікування втрат, яких можна зазнати у результаті вибраного рішення, не піддаючи більш детальному аналізу.

У «Капіталі» К. Маркс абстрагується від зовнішньої торгівлі та розглядає капіталістичний світ як єдине ціле, а весь ринок – як внутрішній ринок. За такого підходу із аналізу виключаються ризикові ситуації, пов'язані зі зміною курсу валют, політичних та інших умов. Отже, К. Маркс при аналізі економічних відносин сформував систему категорій таким чином, що одержаний прибуток взагалі виключав невизначеність та ризик. К. Маркс також виходив із того, що усі товари продаються за вартістю. При аналізі відтворення суспільного капіталу він абстрагувався від коливань ринкових цін, а також відхилень ринкових цін від вартості. Ця умова виключає динамічний аспект економіки у поточний момент часу, а як наслідок, невизначеність та ризик [1].

Із метою визначення цієї економічної категорії розглянемо теоретичні розробки класичної та неокласичної теорії щодо підприємницького ризику. Представники класичної школи (Дж. Мілль, У. Сеніор) розрізняли у структурі підприємницького доходу процент як частку на вкладений капітал, заробітну плату підприємця і плату за ризик. У класичній теорії ризик отожднюється із математичним очікуванням втрат, яких можна зазнати у результаті вибраного рішення, і сприймається як втрати, що зумовлені прийняттям певного рішення [2].

Прибічники неокласичної теорії підприємницького ризику (А. Маршалл і А. Пігу) дотримувалися іншої думки. Сутність розробленої ними теорії полягала у наступному: підприємець, який працює в умовах невизначеності і прибуток якого є випадкова змінна, при укладенні угоди керується двома критеріями – розмірами очікуваного прибутку і величиною його можливих коливань. Тому поведінка економічного суб'єкта зумовлена концепцією граничної корисності, тобто підприємець вибирає той варіант, у якому коливання очікуваного прибутку менші [3].

Однак ні представники класичної політекономії, ані Маршалл не займалися дослідженням категорій «невизначеність» і «ризик» і не проводили чіткої межі між цими поняттями. Вперше їх чітко розмежував Ф. Найт. Він запропонував виділяти апіорну ймовірність – «абсолютно однорідну класифікацію випадків, у всьому ідентичних (за винятком реально випадкових факторів)» і статистичну ймовірність, яку не можна оцінити за допомогою апіорних розрахунків, «основною характерною особливістю цього виду ймовірності є те, – що він базується на емпіричній класифікації випадків»; а також «оцінки» – особливістю цього типу ймовірності є відсутність обґрунтованого критерію і неможливість класифікації ситуацій, оскільки кожна з них або унікальна, або кількість таких ситуацій недостатня, щоб проаналізувати їх та визначити значення ймовірності.

Для визначення апіорної та статистичної ймовірностей Ф. Найт використовував термін «ризик», а для оцінки – термін «невизначеність». Згідно з доведенням Ф. Найта існування «унікальної невизначеності» майбутнього може дозволити підприємцям одержати позитивний прибуток, незважаючи на досконалу конкуренцію. Ф. Найт, на відміну від ортодоксального трактування, розглядає прибуток як дохід за несення невизначеності [4].

Дещо поглибив розмежування ризиків Дж. М. Кейнс, який вперше класифікував підприємницькі ризики. Кейнс пропонує у вартість товару включати витрати, пов'язані із амортизацією (у тому числі прискореною), зі зміною кон'юнктури ринку, аваріями і катастрофами. Він

увів навіть термін «витрати ризику», тобто витрати, необхідні підприємцю для компенсації відхилень фактичної виручки від очікуваної.

Дж. М. Кейнс виділив три види ризиків в економічній сфері: підприємницький ризик, ризик кредитора, ризик інфляції. У своїх наукових працях Кейнс дійшов основного висновку – про необхідність посилення ролі держави в економіці як ризик-демпфера [5].

Нобелівські лауреати Мілтон Фрідмен і Джеймс Бьюкенен твердили, що, навпаки, ризики щодо розподілу ресурсів у держави на порядок вищі, ніж у ринків [6].

Подальшого розвитку неокласична теорія ризику набула у працях угорських економістів Т. Бачкаї і Д. Мессена, які сутність ризику розглядали через можливості відхилення від цілі, заради досягнення якої приймалося рішення [7]. Йозеф Шумпетер ув'язував ризик і підприємництво, зазначаючи, що коли ризики не враховуються у господарському плані вони є джерелом, із одного боку, прибутку, а з іншого – збитків [8]. Теорія, в якій прибуток розглядався як виграш від ризикових ситуацій, одержала назву «концепція Найта». Пол Хейне у своїй науковій праці «Економічний образ мислення» відзначав, що коли б усе, що належить до одержання прибутку, було б добре відомим, і якщо би всі можливості щодо його одержання були повністю використаними, то прибуток би всюди дорівнював нулю [9].

Розглянувши різні визначення ризику, можна твердити, що ризик у більшості авторів асоціюється із настанням тієї чи іншої події або визначається із урахуванням імовірності. Однак подібне трактування робить управління ризиком неможливим, оскільки, за наведеними визначеннями, воно є тотожним управлінню імовірністю, що надає процесу управління підприємством стихійності.

У більшості визначень ризику виділяється така характерна його риса як безпека, можливість невдачі. Таке трактування дають І.Т. Балабанов, О.М. Варченко, М.П. Денисенко, Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова, які акцентують увагу на імовірності виникнення лише негативних наслідків економічної діяльності внаслідок існування ризику. Однак, на нашу думку, таке твердження не характеризує усього змісту категорії ризику. Тому для більш повного визначення ризику доцільно встановити зміст супутнього із ним поняття «ситуація ризику», оскільки саме ситуація може або сприяти здійсненню, або стримувати певну дію.

Ситуація ризику посідає особливе місце серед різних видів ситуацій, оскільки пов'язана із більшістю економічних процесів, яким властиві елементи невизначеності і в яких відсутні однозначні рішення. При цьому, якщо існує можливість кількісно та якісно визначити рівень імовірності того чи іншого варіанта, то це і буде ситуація ризику. Звідси випливає, що ризикова ситуація пов'язана зі статистичними процесами і характеризується наступними умовами: 1) наявність невизначеності; 2) необхідність вибору альтернативи (при цьому необхідно враховувати, що відмова від вибору також є різновидністю вибору); 3) можливість оцінити імовірність здійснення альтернатив, що вибираються. Відповідно до цього, ситуація ризику якісно відрізняється від ситуації невизначеності. Ситуація невизначеності характеризується тим, що імовірність настання наслідків рішень або події складно встановити.

Отже, ситуацію ризику можна охарактеризувати як ситуацію відносної невизначеності, в якій настання події імовірно і може бути визначено. У цьому випадку об'єктивно існує можливість оцінити імовірність подій, які виникають у результаті спільної діяльності партнерів, контрдій конкурентів, вплив природного середовища на розвиток економіки, впровадження науково-технічних досягнень і т.д. Намагаючись «зняти» ризикову ситуацію, суб'єкт робить вибір і прагне реалізувати його. Цей процес знаходить своє вираження у понятті «ризик». Останній існує як на стадії вибору рішення (плану дій), так і на стадії його реалізації.

І в тому, і в іншому випадку ризик постає моделлю зняття суб'єктом невизначеності, способом практичного вирішення суперечностей за нечіткого (альтернативного) розвитку протилежних тенденцій у конкретних обставинах.

На нашу думку, ризик необхідно розглядати з точки зору явища та сутності. Як явище, ризик – це зазвичай неочікувані втрати. На рівні сутності ризик – це економічні відносини господарюючих суб'єктів, які в умовах ринку завжди мають стохастичний, неупорядкований, імовірний характер, що дозволяє назвати їх ненадійними. Справа у тому, що кожне підприємство перебуває в оточенні інших суб'єктів, вплив яких на діяльність підприємства передбачити неможливо. Процес пізнання, як відомо, безмежний – від явища до сутності, від сутності

першого порядку до сутності другого порядку і т.д. Серед складових зовнішнього середовища можна виділити: конкуренти, постачальники, покупці; регіональні та місцеві органи влади, із якими економічні відносини більш або менш упорядковані та прогнозовані, і, як наслідок, їх вплив на господарські ризики мінімальний. Ці відносини більш стохастичні для конкретного підприємства і прогнозувати їх вплив складно або зовсім неможливо, що проявляється у ризикових ситуаціях у вигляді неконтрольованих втрат і доходів.

У понятті «ризик» виділимо наступні основні елементи, які формують його зміст: 1) можливість відхилення від передбачуваної цілі, заради якої здійснюється вибрана альтернатива; 2) імовірність досягнення очікуваного результату; 3) можливість матеріальних та інших втрат, пов'язаних зі здійсненням вибраної в умовах невизначеності альтернативи.

Важливим елементом ризику є наявність імовірності відхилення від вибраної цілі. При цьому можуть бути відхилення як негативного, так позитивного напрямку дії. Можливість позитивного відхилення у результаті ризику в економічній літературі часто характеризується як шанс. Отже, ризик – це втрати, негативне відхилення, збиток; а шанс – позитивне відхилення, прибуток. При цьому позицію, яка припускає існування «шансу», підтримують такі вітчизняні та зарубіжні економісти як І.А. Бланк, О.П. Коюда [10].

Розуміння сутності економічного ризику пов'язано із виділенням функцій, які він виконує при здійсненні господарської діяльності в умовах невизначеності. До таких функцій можна віднести регулятивну та захисну.

Регулятивна функція має суперечливий характер і може виступати у двох формах – конструктивній та деструктивній. Конструктивність проявляється, зокрема, у тому, що ризик при здійсненні економічних задач виконує роль каталізатора, оскільки йому притаманні активність, цілеспрямованість на перспективу, пошук новаторських рішень. Особливо наглядно це проявляється на прикладі так званого венчурного капіталу та діяльності інноваційних банків. Деструктивний характер регулятивної функції проявляється у тому, що прийняття і реалізація рішень із необґрунтованим ризиком призведуть до авантюризму та волонтаризму. У цьому випадку ризик виступає як дестабілізуючий фактор і представляє собою сумнівне підприємство.

Захисна функція ризику також має два аспекти – історико-генетичний і соціально-правовий. У першому випадку йдеться про те, що уже на ранніх етапах розвитку цивілізації люди стихійно шукали засоби і форми захисту від можливих небажаних наслідків. Нині така передбачуваність проявляється у формі створення і функціонування фондів ризику, які сприяють стабілізації економічної, господарської та виробничої діяльності. Стабільність забезпечується також через механізм перерозподілу ризику. Наприклад, держава повністю або частково відшкодовує сільськогосподарським підприємствам збитки від посухи, урагану або паводків за рахунок спеціальних резервів чи накопичень від доходів у інших галузях народного господарства.

Сутність соціально-правового аспекту захисної функції полягає у забезпеченні права новатора на ризик. Ініціативним підприємцям необхідний захист, правові, політичні та економічні гарантії.

Подальша характеристика сутності та функцій економічного ризику пов'язана з вивченням його різновидів, які виділяються залежно від ряду класифікаційних ознак (табл. 1). Аналіз економічної літератури показав, що нині відсутня чітка класифікація ознак, оскільки існує безліч думок щодо цілей і задач класифікації. Проте можна виділити два основні загальні підходи до її побудови.

Згідно з першим підходом виділяють видові класифікації ризику, сформовані науковцями та організаціями, які відрізняються залежно від поставлених цілей. Нині найбільш детальні класифікації складаються міжнародними організаціями (Global Association of Risk Professionals (GARP), the Institute of Risk Management (IRM) та ін.), консалтинговими і фінансовими компаніями, а також дослідниками, які займаються питаннями управління ризиком. Наприклад, асоціація GARP у своєму документі *Generally Accepted Risk Principles* виділяє 6 основних груп ризиків, до складу яких входять спеціалізовані їх різновиди: кредитний ризик; ринковий ризик; ризик концентрації портфеля; ризик ліквідності; операційний ризик; ризик бізнес-події [11].

Організації банківського сектору найбільш часто оперують ризиками, які виділяються Базельським комітетом по банківському нагляду в Угоді про достатність капіталу Basel II (кредитний, ринковий, операційний і ризик ліквідності). Другий підхід пов'язаний зі складанням так званих оглядових або систематичних класифікацій, які формуються залежно від ряду базових ознак [22].

Наведена вище класифікація ризиків характерна для вітчизняних економістів, а специфікою зарубіжних класифікацій є наявність у провідних країнах стійкої банківської системи, а також розвинених валютних ринків і ринків цінних паперів. Саме тому більшість зарубіжних авторів дотримується класифікації ризиків залежно від належності їх до бізнес-процесів. Виходячи із цього, виділяються наступні ризики: операційний ризик; ринковий ризик; кредитний ризик; діловий ризик; ризик ліквідності; юридичний ризик; ризик, пов'язаний із регулюючими органами.

Таблиця 1 – Класифікація ризиків діяльності підприємства

Ознака класифікації	Різновид ризиків
За характером наслідків	Чистий ризик – означає можливість одержання лише негативного або нульового результату. Спекулятивний ризик – проявляється в одержанні як негативного, так і позитивного результату.
За джерелами виникнення	Зовнішній (систематичний) ризик – зумовлений факторами зовнішнього середовища, які не залежать від діяльності підприємства. Внутрішній (несистематичний) ризик – пов'язаний із діяльністю конкретного підприємства.
За видами діяльності	Економічний ризик – зумовлений несприятливими змінами в економіці підприємства або країни. Політичний ризик – пов'язаний з політичною діяльністю держави і політичною нестабільністю в країні. Соціальний ризик – зумовлений зміною якості трудових ресурсів, виникненням національних, релігійних і трудових конфліктів та зміною соціальної лояльності населення. Комерційний ризик – являє собою небезпеку втрат у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. Екологічний ризик – пов'язаний із забрудненням навколишнього середовища.
За сферою виникнення	Виробничий ризик – пов'язаний із можливістю зменшення прибутку в результаті зниження ефективності виробничого процесу. Маркетинговий ризик – відображає можливість одержання збитків у ході процесу реалізації продукції або перепродажу товарів. Фінансовий ризик – пов'язаний із можливістю втрати фінансових ресурсів. Організаційний ризик – зумовлений помилками менеджменту підприємства, її співробітників, проблемами системи внутрішнього контролю, недостатньо розробленими правилами роботи, тобто ризики, пов'язані із внутрішньою організацією роботи підприємства. Кредитні ризики – ризик того, що контрагент не виконає взятих зобов'язань у визначені терміни. Техніко-виробничі ризики – ризик заподіяння шкоди навколишньому середовищу.

Висновки. Отже, можна виділити безліч ризиків, із якими стикається суб'єкт господарювання, причому їх класифікація найчастіше залежить від ряду факторів і є унікальною для кожного конкретного підприємства.

Суперечливість як риса ризику проявляється у різних аспектах. Являючи собою різновид діяльності, ризик, із одного боку, орієнтований на одержання суспільно значимих результатів неординарними, новими способами в умовах невизначеності і ситуації вибору. Із іншого боку, ризик призводить до авантюризму, суб'єктивізму, стримування соціального прогресу, до тих чи інших соціально-економічних і моральних витрат, якщо в умовах неповної вихідної інформації про ситуацію ризику альтернатива вибирається без належного урахування об'єктивних закономірностей розвитку явища, відносно якого приймається рішення.

Узагальнюючи викладене вище, можна визначити економічний ризик як діяльність суб'єктів господарської діяльності, пов'язану із подоланням невизначеності, у процесі якої є можливість оцінити імовірність досягнення бажаного результату, невдачі та відхилення від цілі, яка міститься у вибраних альтернативах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Маркс К. Капітал. Критика політичної економії / К. Маркс. – К.: Вид-тво політ. літ-ри України, 1982. – 932 с.
2. Four introductory lectures on political economy: delivered before the University of Oxford / By Nassau W. Senior. – London: Longman, Brown, Green, and Longmans, 1852. – 76 p.
3. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл; пер. с англ. – М.: Прогресс, 1993. –Т. 1. – 415 с.
4. Найт Ф. Понятие риска и неопределенности / Ф. Найт // Альманах: теория и история экономических и социальных институтов и систем. – 2004. – Вып. 5. – С. 124–130.
5. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М.: Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.

6. Фридмен М. Анализ полезности при выборе среди альтернатив, предполагающих риск / М. Фридмен, Л. Дж. Сэвидж // Теория потребительского поведения и спроса: Вехи экономической мысли. – СПб.: Экономическая школа. – 1993. – Вып. 1. – С. 208–249.
7. Хозяйственный риск и методы его измерения / Т. Бачкай, Д. Мессена, Д. Лико и др.; пер. с венг. – М.: Экономика, 2009. – 133 с.
8. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер. – М.: Эксмо, 2007. – 864 с.
9. Хейне П. Экономический образ мышления / П. Хейне, П. Боутке, Д. Причитко; пер. с англ. Т. А. Гуреш. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 544 с.
10. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента / И. А. Бланк. – К.: Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – Т. 1. – 536 с.
11. Generally Accepted Risk Principles (GARP), developed by Coopers & Lybrand, 1996. Listing of principles [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.docstoc.com/docs/45583278/Generally-Accepted-Risk-Principles>.
12. Любунь О. С. Кредитный риск / О. С. Любунь. – К.: Университет економіки та права «Крок», 2005. – 307 с.

REFERENCES

1. Marks K. Kapital. Krytyka politychnoi' ekonomii' [Capital. Criticism of political economy] / K. Marks. – K.: Vyd-tvo polit. lit-ry Ukrainy, 1982. – 932 s.
2. Four introductory lectures on political economy: delivered before the University of Oxford / By Nassau W. Senior. – London: Longman, Brown, Green, and Longmans, 1852. – 76 r.
3. Marshall A. Prynсury ekonomycheskoj nauky [Principles of economic science] / A. Marshall; per. s angl. – M.: Progress, 1993. –Т. 1. – 415 s.
4. Najt F. Ponjatye ryska y neopredelennosty [The concept of risk and uncertainty] / F. Najt // Al'manah: teoriya y ystoriya ekonomycheskyh y sotsyal'nyh ynstytutov y system. – 2004. – Выр. 5. – S. 124–130.
5. Kejns Dzh. M. Obshhaja teoriya zanjatosty, procenta y deneg [General theory of employment, interest and money] / Dzh. M. Kejns. – M.: Gelyos ARV, 1999. – 352 s.
6. Frydmen M. Analiz poleznosty pry vybore sredey al'ternatyv, predpolagajushhyh rysk risk [Analysis of utility when choosing among alternatives that involve risk] / M. Frydmen, L. Dzh. Sэvydzh // Teoriya potrebytel'skogo povedeniya y sprosa: Vehy ekonomycheskoj mysly. – Spb.: Ekonomycheskaja shkola. – 1993. – Выр. 1. – С. 208–249.
7. Hozyajstvennyj rysk y metody ego yzmereniya [Economic risk and methods of its measurement] / T. Bachkay, D. Messena, D. Lyko y dr.; per. s veng. – M.: Ekonomyka, 2009. – 133 s.
8. Shumpeter J. A. Teoriya ekonomycheskogo razvitya. Kapytalyzm, sotsyalyzm y demokratiya [The theory of economic development. Capitalism, Socialism and Democracy] / J. A. Shumpeter. – M.: Эkсмо, 2007. – 864 s.
9. Hejne P. Ekonomycheskij obraz myshleniya [Economic way of thinking] / P. Hejne, P. Boutke, D. Prychytko; per. s angl. T. A. Guresh. – M.: Yzdatel'skiy dom «Vyl'jams», 2005. – 544 s.
10. Blank Y. A. Osnovy ynvestytsionnogo menedzhmenta [Fundamentals of Investment Management] / Y. A. Blank. – K.: Эl'ga-N, Nyka-Centr, 2001. – Т. 1. – 536 s.
11. Generally Accepted Risk Principles (GARP), developed by Coopers & Lybrand, 1996. Listing of principles [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.docstoc.com/docs/45583278/Generally-Accepted-Risk-Principles>.
12. Ljubun' O. S. Kredytnyj ryzyk [Credit risk] / O. S. Ljubun'. – K.: Universytet ekonomiky ta prava «Krok», 2005. – 307 s.

Теоретико-методические подходы к трактовке понятия «риск»

Руда Т.П., Заболотный В.С., Хомовой С.М.

Рассмотрены теоретические разработки классической и неоклассической теории относительно предпринимательского риска. Проанализированы трактовки указанной категории. Охарактеризовано ситуацию риска как ситуацию относительной неопределенности, в которой наступления события вероятно может быть определено. Риск был рассмотрен с точки зрения его сущности с выделением таких основных элементов как возможность отклонения от предполагаемой цели; вероятность достижения ожидаемого результата; возможность материальных и других потерь, связанных с осуществлением выбранной в условиях неопределенности альтернативы. Сделан вывод о существовании рисков, что есть уникальными для каждого конкретного предприятия.

Ключевые слова: риск, история исследования риска, виды рисков, классификация рисков, элементы рисков.

Theoretical and methodological approaches to interpretation of concept of «risk»

Ryda, T., Zabolotnyi, V., Homovij, S.

Industrial and economic activities of enterprises in the market system has some degree of uncertainty, risk. This uncertainty is primarily due to the fact that the economic situation is subject to random influences both objective and subjective. There is confusion and uncertainty in obtaining the expected end result, and thus increases the risk

To determine the economic category of «risk» in the article the theoretical development of classical and neoclassical theories about business risk considered. The interpretation of this category by the classical and neoclassical school analyzed.

The authors found that neither the representatives of classical economics, or neoclassical theory does not researched categories of "uncertainty" and "risk" and not conducted a clear boundary between these concepts. Established the first time they clearly delineate F. Knight.

Analysis of different definitions of risk given the possibility authors argue that the most authors risk associated with the onset of an event or determined taking into account the probability. However, this interpretation makes it impossible to control the risk, because, in this definition, it is likely identity management, providing enterprise management process spontaneity.

The authors gave a description of risk situation as a situation of relative uncertainty in which the event is likely and can be determined. In this case, the objective is possible to estimate the probability of events that arise as a result joint activity partners, the impact of the environment on the economy, introduction of scientific and technological achievements, etc.

This article contains the author's conclusion that the risk must be considered in terms of events and nature. As a phenomenon, risk – it is usually unexpected losses. At the level of the essence risk is the economic relations of economic agents that market conditions are always stochastic, disordered likely character that allows call them unreliable.

The concept of «risk» the authors identified the following main elements:

- 1) the possibility of deviation from the intended purpose for which the selected alternative;
- 2) the probability of achieving the expected results;
- 3) the possibility of material and other losses associated with the implementation of the selected alternative in the face of uncertainty.

In this article concluded that many can identify the risks faced by an economic entity and classification often depends on a number of factors unique to each individual company.

The contradictory as a feature of risk manifests itself in various ways. Being the kind of business risk, on the one hand, focused on obtaining socially significant extraordinary results, new methods under uncertainty and situations of choice. On the other hand, leads to the risk of adventure, subjectivity, curbing social progress, to the different socio and economic and moral costs, if the conditions of incomplete initial information about the selected alternative risk situation without due consideration of the objective laws of phenomena relative which the decision.

Keywords: risk, risk types, history research risk, classification of risks, risk elements.

Надійшла 19.04.2017 р.

УДК 330.356

ПОНЕДІЛЬЧУК Т.В., РИБАК Н.О., кандидати екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

БАГАТОФАКТОРНА ЕКОНОМЕТРИЧНА МОДЕЛЬ У ВИЗНАЧЕНІ ЧИННИКІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Досліджено існування зв'язків між економічним зростанням з одного боку, а також інвестиціями та інфляцією – з іншого. Здійснене дослідження залежності темпів економічного зростання від динаміки обсягів інвестицій в основний капітал. Дані аналізу засвідчили прямий і тісний взаємозв'язок між явищами, оскільки абсолютна величина отриманих коефіцієнтів наближається до 1. За допомогою багатофакторної економетричної моделі обґрунтовано, що в довгостроковому і короткостроковому періодах існує більш значущий зв'язок між інфляцією, інвестиціями та економічним зростанням, на відміну від однофакторної моделі «економічне зростання – інфляція».

Ключові слова: багатофакторна економетрична модель, інфляція, інвестиції, економічне зростання, коефіцієнт кореляції, коефіцієнт детермінації.

Постановка проблеми. Для того щоб уряд країни мав змогу проводити виважену економічну політику, приймати важливі стратегічні рішення, необхідно досліджувати не лише динаміку окремих макроекономічних показників, пропорції чи структурні зміни між ними. Для розробки державних програм, прогнозів економічного та соціального розвитку, а також основних засад грошово-кредитної політики, більш глибокого розуміння причинно-наслідкових залежностей, зокрема між ВВП, інфляцією та інвестиціями, доцільно проводити їх статистичну оцінку та відповідні емпіричні дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню одночасного впливу факторів та різноманітних чинників на економічне зростання останнім часом приділена значна увага. Це знайшло відображення в працях вчених-економістів: Дж. Кейніс, М. Фрідман, Р. Барро, Дж. Лі, Р. Казеллі, Дж. Еськувела, Ф. Лефорта, К. Форбес, Дж. Франкель, Д. Ромер, Р. Льовін і Д. Ренель, Р. Корменді і П. Мегуїре та інших. Однак, незважаючи на зростаючий інтерес науковців до проблеми впливу різноманітних чинників на економічне зростання переважає фрагментарне висвітлення окремих його аспектів. Недостатність розробки питань пов'язаних із визначенням особливостей тісноти взаємозв'язку зазначених категорій в умовах сучасного розвитку вітчизняної економіки визначили вибір теми дослідження та її актуальність.

Мета дослідження полягала в аналізі одночасного впливу інфляції та інвестицій на економічне зростання в умовах трансформаційної економіки України.